

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

_____ доц. Лазаренко Н.І.
« ____ » _____ 2018 р.

ПРОГРАМА І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
з історії
для вступу до аспірантури
за спеціальністю 032 Історія та археологія

Голова предметної комісії

О. А Коляструк

Укладачі: Коляструк О.А., докт. істор. наук, проф.
 Мельничук О.А., докт. істор. наук, проф.
 Неприцький О. О.А., канд. істор. наук, доц.

Пояснювальна записка

Програма фахового екзамену з історії включає питання, які ставляться перед вступниками на здобуття освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» за спеціальністю 032 історія та археології на факультеті історії, етнології і права.

Програма складена з врахуванням вивчення різних розділів нової і новітньої історії України, країн Європи і Америки, Азії і Африки. Вони виходили з того, що історичний процес у цілому має висвітлюватися об'єктивно й неупереджено, що оцінка історичних подій, фактів та історичних осіб має відповідати реаліям.

Програма передбачає з'ясування сформованості у вступників цілісного уявлення про історичний процес в новий та новітній час, про спільне і відмінне у долях народів в історії. Програма складена на засадах загальносвітового культурно-цивілізаційного та країнознавчого принципів аналізу фактичного матеріалу та сучасних історіографічних концепцій.

Проблемно-хронологічний метод дозволить вступникам розкрити зміст певних історичних процесів та подій у історичній послідовності. Виклад історичних фактів має базуватися на цивілізаційному підході і передбачає висвітлення історії у відповідності з особливостями різних цивілізацій та культур України, країн Європи, Америки, Азії і Африки.

У програмі першочергова роль приділена простеженню процесу становлення демократичного суспільства, формуванню загальнолюдських цінностей, розвитку соціальної і політичної думки, міжнародних відносин та культури.

Програма покликана перебороти бачення історичного процесу як фатально неминучого і зорієнтована на спростування старих ідеологічних схем і стереотипів, націлює на нові підходи у структуруванні матеріалу, висвітлює перебіг дискусій з ряду теоретичних питань.

Головною метою фахового випробування зі спеціальності 032 Історія та археологія на навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти є перевірка фахових компетенцій, набутих зі спеціальності на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

ВИМОГИ ДО ВСТУПНИКІВ

Відповідно до вимог вступник до аспірантури повинен володіти такими основними вміннями та навичками:

- свідоме засвоєння і вільне володіння фаховим категоріально-понятійним апаратом, сформованість історичних знань з вітчизняної та всесвітньої історії;
- здатність до самостійного історичного мислення, яке передбачає знання і розуміння історичного процесу в різних регіонах і країнах світу, в його різноманітності й суперечливості;
- здатність аналізувати і пояснювати основні тенденції розвитку народів різних континентів на певних етапах історії;
- здатність застосовувати на практиці історичні знання і набуті уміння при розв’язанні історичних проблем;
- спроможність критично і самостійно піддавати аналізу факти та наукові оцінки, висловлювати власне розуміння проблеми, давати оцінку публікаціям з історії, аргументувати свою позицію;
- здатність зіставляти різні точки зору на минулу і сучасну історію народів різних континентів, обґрунтовувати свою думку історії;
- вирізняти основні етапи і організаційні форми розвитку історичних знань, історичної думки та історичної науки в Україні, країнах Європи і Америки;
- спроможність простежувати історичні уроки вітчизняного і світового минулого в сучасній історії, підбирати і систематизувати дидактичні і методичні матеріали з вітчизняної та світової історії.

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вступний екзаме́н до аспірантури з історії відбувається в усній формі у вигляді діалогу вступника і екзаменаторів, сенс якого полягає у перевірці рівня сформованості фахової (професійної) та наукової (науково-дослідницької) компетенцій.

У ході іспиту передбачається з’ясування проблем:

- а) з вітчизняної історії нового і новітнього часу (**XVII** – початок **XXI** ст.);
- б) з світової історії нового і новітнього часу (**XVII** – початок **XXI** ст.);
- в) з вітчизняної та зарубіжної історіографії української та світової історії нового і новітнього часу (**XVII** – початок **XXI** ст.).

Критерії оцінювання

Бали	100-90	89-75	74-50	49-0
Оцінка	відмінно	добре	задовільно	незадовільно

Результати вступного екзамені з історії дійсні для вступу до Вінницького державного педагогічного університету протягом 12 місяців.

НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ, ЩО ВІНОСИТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

Частина I. Історія України (XVII – початок XXI ст.)

Українська національна революція середини XVII ст. і становлення козацької державності. Основні етапи визвольної боротьби. Українсько-російські зв'язки в роки війни і Переяславська Рада 1654 р. Березневі статті 1654 р. та їх оцінка в історичній літературі. Програма Б. Хмельницького щодо побудови Козацької держави. Доля української державності після смерті Б. Хмельницького. Період "Руїни". Поразка української національної революції XVII ст., її особливості та історичне значення. Українська національна революція в контексті європейського революційного руху XVI-XVII ст.

Наступ російського царизму на козацьку державність у другій половині XVII – XVIII ст. Гетьманщина. Участь України у Північній війні 1700-1721 рр. Іван Мазепа в історичних оцінках. П. Орлик та його Конституція. Ліквідація Запорізької Січі та подальша доля козацтва. Остаточна інкорпорація України в державну структуру Російської імперії.

Правобережні та західноукраїнські землі під владою Польщі в другій половині XVII-XVIII ст. Розвиток фільваркової системи господарювання. Наростання національно-визвольної та антикріпосницької боротьби в Україні. Три поділи Польщі та їх вплив на долю українських земель.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Початок промислового перевороту в Україні. Загострення соціальних суперечностей в українських землях. Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Поширення західноєвропейських революційних ідей. Декабристський рух в Україні.

Українські землі у другій половині XIX ст. Скасування кріпосницького права 1861 р. в Російській імперії та особливості селянської реформи в різних регіонах України. Реформи адміністративно-політичного управління: судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, фінансова, цензурна та їх проведення в Україні. Розвиток українських земель у пореформену добу. Революційно-демократичний рух в Україні.

Українське національне відродження: періоди, ідейні завдання і програми, постаті, здобутки і проблеми. Український національний рух у Західній Україні під час революції 1848–1849 рр. Український культурно-національний рух (хлопомани, народники, громадівці). Національне життя в Галичині (москвофіли, народовці). Становлення української нації.

Україна на початку ХХ ст. (1900-1914).

Українська національна революція 1917-1920 рр. Боротьба за відродження державності України. Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Українська Центральна Рада, її соціальна база, партійний склад, програма. Гетьманат П.Скоропадського. Аграрне питання в діяльності гетьманського уряду. Утворення Директорії, її склад, соціальна база, політика. Революційні події 1918 р. на західноукраїнських землях. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р.

Втрата Україною національної державності. Причини поразки та основні уроки української національно-демократичної революції 1917-1920 рр. Радянсько-польська війна. Ризький мирний договір 1921 р.

Економічний та соціально-політичний стан України в 1920-30-х рр. Курс на форсовану індустріалізацію та його наслідки. Українське село наприкінці 1920-х рр. Згубні наслідки сталінської колективізації. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні.

Політика «українізації», її особливості і наслідки. Утвердження сталінського тоталітарного режиму в Україні. Західноукраїнські землі у складі Польщі в 20-30-х рр.

Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). Окупаційний режим в Україні. Діяльність ОУН-УПА. Втрати України в Другій світовій війні.

Україна в роки пізнього сталінізму (1945-1953). Голод 1946-1947 рр. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні в другій половині 1950-х – середині 1980-х рр. Хрущовська "відлига", її характер в Україні. Економічні та соціальні реформи М.Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Посилення реакції в духовному житті. Правозахисний та дисидентський рух. Шістдесятництво.

Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР (1985-1990 рр.). і проголошення незалежності України в 1991 р. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Конституція 1996 р. Здобутки і проблеми розвитку України в умовах розбудови незалежності. Революційно-демократичні процеси в суспільному житті. Концепція

зовнішньої політики України. Україна в міжнародних стосунках початку ХХІ ст. Революція гідності. Російська агресія і порушення територіальної цілісності України, анексія Криму і окупація Донбасу.

Частина II. Всесвітня історія в XVII - на початку ХХІ ст.

Причини і хід Англійської революції (1640-1660 рр.). Історіографія Англійської революції. Нагромадження капіталу в Англії наприкінці XVII і у XVIII ст. Початок промислового перевороту в 60-х рр. XVIII ст.

Велика французька революція кінця XVIII ст. "Декларація прав людини і громадянина". Консульство і перша імперія в історії Франції. Рішення Віденського (1814-1815 рр.) конгресу. Утворення Священного союзу. Німецькі землі після Віденського конгресу. Економічне і політичне становище. Початок промислового перевороту.

Соціально-економічний і політичний розвиток Росії на початку XVIII ст.

Економічне й політичне становище північноамериканських колоній у XVII ст. Початок війни за незалежність. Дж.Вашингтон. «Декларація незалежності» 1776 р. Громадянська війна 1861-1865 рр. Реконструкція Півдня.

«Весна народів» 1848-1849 рр. Революційні події в Парижі. Конституція 1848 р. Березневі події в Пруссії. Повстання у Відні. Революція в Угорщині. Боротьба за об'єднання Італії. Гарібальді і Мадзіні.

Основні етапи об'єднання Німеччини. Франко-пруська війна 1870-1871 рр. Проголошення Німецької Імперії. О.Бісмарк. Загострення франко-німецьких відносин. Канцлерство Б.Бюлова (1900-1909 р.). Посилення англо-німецьких протиріч.

Утворення дуалістичної Австро-Угорської монархії та її національна політика.

Президентство Т.Рузвельта (1901-1909 рр.) в США і "Нова демократія" В.Вільсона.

Міжнародні кризи та конфлікти на рубежі XIX-XX ст. Іспано-американська війна 1898 р. Англо-бурська війна 1899-1902 рр.

Культурно-стильова характеристика XVII ст. Культурологічні аспекти проблеми Заходу і Сходу. Європейська культура на зламі XIX – XX ст. Модернізм як мистецьке явище XX ст.: філософські основи, періоди, течії, представники.

Революція 1905 – 1907 рр. в Росії. Столипінська аграрна реформа і її наслідки. Лютнева революція 1917 р. в Росії. Жовтневий більшовицький

переворот в Петрограді і його наслідки. Радянська Росія в роки громадянської війни 1918 – 1920 рр.

Перша світова війна 1914 -1918 рр. та її наслідки. Паризька мирна конференція та створення Ліги Націй. Версальсько-Вашингтонська система. Тоталітаризм – феномен ХХ ст., авторитаризм, його ознаки. Створення Соціалістичного Робітничого Інтернаціоналу. Комуністичний рух і утворення Комінтерну.

Соціально-економічне становище Великобританії після Першої світової війни, внутрішня і зовнішня політика кабінету Девіда Ллойд Джорджа. Внутрішня і зовнішня політика урядів Франції у 1920-х рр. «Золоті» 20-ті рр. в США. Вплив світової економічної кризи 1929-1933 рр. на міжнародні відносини, їх загострення в середині 1930-х рр. „Новий курс” Франкліна Рузвельта та його результати.

Листопадова революція 1918-1919 рр. в Німеччині. Веймарська республіка. Виникнення націонал-соціалізму, прихід А. Гітлера до влади. Внутрішня і зовнішня політика нацистського уряду в 1930-х рр.

Наростання соціально-економічної та політичної кризи в Італії на початку 1920-х рр. Виникнення фашизму. Беніто Муссоліні.

Іспанія в другій половині 1930-х рр., діяльність уряду Народного фронту. Громадянська війна: причини, хід і наслідки.

Польща у міжвоєнний період. Чехословаччина у 1918 – 1938 рр.

Основні тенденції розвитку світу після Другої світової війни. Особливості політичного розвитку – лібералізм і консерватизм. Соціал-демократія, її трансформація. Концепція „держави добробуту”. Характер і основний зміст сучасної епохи. Постіндустріальне суспільство. Глобальні проблеми сучасності. Міжнародний тероризм: корені і способи протидії. Однополосний світ: плюси і мінуси.

Утворення ООН, її структура, органи. Всезагальна декларація прав людини. Паризька мирна конференція та укладення мирних договорів з колишніми союзниками Німеччини. „Холодна війна”, причини, періодизація, наслідки. Створення військово-політичних блоків. Економічна інтеграція в Європі. Міжнародні відносини 60-х років. Ліквідація колоніальної системи, нова реальність світової політики – країни, що розвиваються. Міжнародні відносини 70-80-х років: нарада в Хельсінкі та підписання Заключного акту 1975 року, воєнні конфлікти в Азії.

Соціально-економічні та політичні наслідки Другої світової війни для США. Президентство Г. Трумена і Д. Ейзенхауера Президентські вибори

1960 р. і перемога Дж. Кеннеді, його політика „нових рубежів”. Внутрішня і зовнішня політика Р. Рейгана і Дж. Буша-старшого, „рейганоміка”. Президентство Б. Клінтона та Буша-молодшого, міжнародний тероризм та „справа Іраку”.

Розпад Британської колоніальної імперії та утворення БСН. Правління консерваторів та лейбористів у 1960-1970-х рр. Неоконсерватизм. М. Тетчер, внутрішня та зовнішня політика, „тетчеризм”. Правління лейбористів у 1990-х рр., внутрішня і зовнішня політика. Англія і європейська інтеграція.

Четверта республіка у Франції, внутрішня і зовнішня політика. Конституція П'ятої республіки та президентство Ш. де Голля. Ліквідація французької колоніальної імперії.

Розвиток ФРН, німецьке „економічне диво” – корені і наслідки. Будівництво соціалізму в НДР, зовнішня політика. Поглиблення соціальної і політичної кризи у 80-х рр. Падіння берлінської стіни та процес об'єднання Німеччини. Політичний і економічний розвиток ФРН у 1990-х рр. Німеччина і європейська інтеграція.

Економічний розвиток Італії в 1960-1990-х рр., внутрішня та зовнішня політика. Італія і європейська інтеграція.

Револуція 1956 р. в Угорщині: причини, характер і наслідки, роль СРСР. «Празька весна» 1968 р. та радянська агресія.

Режим Ф. Батисти на Кубі. Початок, хід і перемога революції. Курс Ф. Кастро на зближення з СРСР, розрив стосунків із США. Встановлення тоталітарної системи, будівництво соціалізму, радянсько-кубинські відносини. Карибська криза 1962 р. і наслідки.

Японія в роки Другої світової війни. Капітуляція Японії. „Японське економічне диво”. Японія в системі міжнародних відносин.

Утворення КНР, політична система країни. Маоїстська модель соціалізму та її результати. Китай на шляху реформ та в системі міжнародних відносин в кінці XX – на початку XXI ст.

Суспільно-політичний розвиток Індії після здобуття незалежності. Місце індійської республіки в системі міжнародних відносин сьогодні.

Крах сталінської моделі соціалізму в слов'янських країнах. Народні революції в наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст.

Арабський світ на початку XXI ст. Причини арабських революцій. Особливості протікання революційних подій у Єгипті, Тунісі, Лівії, Бахреїні, Ємені.

Зовнішня і внутрішня політика США під час президентства Дж. Буша (старшого), Біла Клінтона, Дж. Буша (молодшого), Барака Обами, Трампа.

Зовнішньополітичний і внутрішньополітичний розвиток Німеччини в ХХІ ст.

Розвиток Польщі у 1990 - 2000-х рр.

Реформи у Китайській Народній Республіці. Успіхи Китаю у економічному розвитку та здобутки на зовнішньополітичній арені.

Зовнішньополітичний і внутрішньополітичний розвиток Індії.

Японія наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть.

Внутрішня і зовнішня політика урядів Ізраїлю.

Розвиток Єгипту в 1990 - 2000-х рр.

Частина III. Історіографія вітчизняної та всесвітньої історії

Історичні джерела світогляду гуманістів. Антропоцентризм гуманістичного світогляду. Критика середньовічного провіденціалізму і есхатології.

Історико-соціологічні погляди Г.Гроція, Т.Гоббса, Дж.Локка, Р.Декарта. Вплив природничих наук на розвиток методів вивчення історії.

Просвітники про відмінності історичного шляху різних народів. Початок вивчення економічної і соціальної історії, культури, побуту і звичаїв народів. Зародження історичного краєзнавства.

Історики-романтики про “народний дух”, націю і сім’ю. Вплив ідей провіденціалізму на історичні концепції романтиків. А.Токвіль.

Позитивізм у другій половині ХІХ ст. Утвердження погляду на історію як на точну науку і самостійну наукову дисципліну. “Позитивна філософія” О.Конта та її розвиток в історико-соціологічних теоріях і концепціях Г.Спенсера, Д.Мілля, Г.Бокля.

Матеріалістичне розуміння історії. Історичні погляди Карла Маркса і Фрідріха Енгельса.

Методологічна криза історичної науки на зламі ХІХ-ХХ ст. Критика і перегляд позитивізму.

Вільгельм Дільтей і полеміка про суспільні науки. Баденська школа неокантіанства. Соціолог, економіст та історик Макс Вебер. Його історико-соціологічна концепція. Неогегельнська історіографія – її антипозитивістський характер. Історико-теоретичні концепції Бенедетто Кроче. Історія як вид мистецтва. Історія як процес самопізнання людини.

Питання про сенс історії. Колінгвуд про зовнішню і внутрішню сторони історичного процесу, історичних подій і явищ. Прогрес як продукт історичного мислення.

Соціальні та ідейно-теоретичні джерела теорії циклічного розвитку історії. Історичні погляди і метод історичного дослідження О.Шпенглера.

Теорія цивілізації А.Тойнбі.

Проблема світової історії у світлі екзистенціалізму. Історичні погляди К.Ясперса. Історичні погляди М.Хайдегера.

Виникнення історичної школи “Анналів”. Історико-теоретична спадщина Л.Февра і М.Блока.

Розширення проблематики історичних досліджень у “новій історичній науці”. Економічна історія та історія розвитку соціальної структури суспільства. Пріоритет соціальної історії. Поняття менталітету і його дослідження. Вплив “нової історичної науки” на розвиток світової історіографії.

Науково-технічна революція та її вплив на методологію суспільних наук. Наростання екологічної кризи. Протиборство різних соціально-політичних систем.

Неопозитивістська течія у історіографії (К.Поппер, К.Гемпель, К.Фішер). Екзистенціалізм і його вплив на історичну науку. Релігійно-філософські концепції історичного процесу (Г.Баттерфілд).

Вплив теорій стадій економічного росту та індустріального суспільства (У.Ростоу, Р.Арон) на історико-соціологічні концепції “нової історичної науки”.

“Семіотичний вибух” і постмодерністична парадигма. Хайден Уайт і книга “Метаісторія” та її вплив на формування і розвиток постмодернізму в історичній науці.

Теорія “зіткнення цивілізацій” Семюела Хантінгтона. Розвиток постіндустріального суспільства за Френсісом Фукуямой.

“Історіографічна революція” кінця ХХ – початку ХХІ ст. Продовження пошуків нових методів і теорій, спроби пояснення ролі і місця історії як науки.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Васильев В.С. Всеобщая история. Том.5. От нового времени к современности: учебное пособие. – М.: КДУ, 2013.
2. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2000 рр. – Кам’янець -Подільський, 2004.
3. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945 рр. – К., 2008.
4. История южных и западных славян. В 2-х т. Под редакцией Г.М.Матвеева и З.С.Ненашевой. – М., 2008 .
5. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.). Курс

лекцій / За ред. В. Ярового. - К., 2001.

6. Історія центрально-східної Європи. За ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2001.
7. Кріль М.М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.). – К., 2008.
8. Литвин В. Україна на порозі тисячоліть (1991-2000 рр.). – К., 2000.
9. Ротшильд, Джозеф. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами / Дж. Ротшильд; пер. з англ. В. П.Канаш ; . - К. : Мегатайп, 2001. - 496 с.
- 10.Яровий В.І. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. XX століття. – К., 2005.

Додаткова:

1. Алексієвець Л.М. Новітня історія Польщі (1918-1939). – Київ-Тернопіль: Т «Астон», 2002. – 320 с.
2. Баран З.А., Поліщук Т. Країни Центральної та Східної Європи в міжвоєнний період. – Львів, 1999.
3. Барсенков, Вдовин. История России 1917-2004. – М., 2005.
4. Болгария в XX веке. Очерки политической истории. – М.: Наука, 2003. – 463 с.
5. БоффаДжузеппе. История Советского Союза: в 2 т. - М. : Междунар. отношения, 1994.
6. Боффа, Джузеппе. От СССР к России. История неоконченного кризиса. 1964-1994. – М., 2015.
7. Верт Н. История советского государства. - М., 2003
8. Дейвіс Норман. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с.
9. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2002. - 752 с.
- 10.История Болгарии. – М., 2002.
- 11.История Словакии. – М., 2003.
- 12.История Чехословакии. В 3-х т. – Т.3. Под ред. Г. Санчука, П. Третьякова. – М.АН СССР, 1961.
- 13.История Югославии. В 2-х т. Ред. Удальцов. – Т.2. – М., 1963.
- 14.Кортлер Ласло. История Венгрии. – М., 2002.
- 15.Кріль М.М. Історія Словаччини. – Львів, 2006.
- 16.Польша. Нарис історії / за ред. В.Менджецького, Є.Брацисевича. – Варшава, 2015.
- 17.Фрейдзон В.И. История Хорватии: Краткий очерк с древнейших времен до образования республики (1991). – СПб, 2001.

18.Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: в 3-х т. Т.1.
Становление «реального социализма». 1945-1965. – М., 2000